

Dades biogràfiques i documentals de les cinc primeres generacions de l'estirp dels Turs «Cossari» (segles XVII-XIX) (i II)

per C. Guerau d'Arellano i Tur

Publicam ací la segona part de l'article «Dades biogràfiques i documentals de les cinc primeres generacions de l'estirp dels Turs «Cossari» (segles XVII-XIX)», la primera part del qual va aparèixer al número anterior de la revista Eivissa. L'extensió de l'article ens va obligar ja aleshores a dividir-lo en dues parts. Aprofitam aquesta segona part, a més, per a corregir dos errors que ens passaren per alt en la publicació de la primera: la repetició d'una imatge tres vegades, on havia d'haver-n'hi tres de diferents. Les dues imatges omeses són les que apareixen en aquesta pàgina i que corresponien, respectivament, a la segona imatge de la pàgina 16, i a la de la pàgina 17 del número 52 de la revista. Demanam excuses als nostres lectors per aquest error que volem subsanar ara.

8. La cinquena generació: el doctor Joan Tur i Ferrer (= Joan Tur de Miquel, Joan Tur «Cossari»)

Joan Tur i Ferrer fou la tercera i última generació de l'estirp de Turs «Cossari» en la qual trobam el sobrenom «Cossari» i el llinatge Tur units de forma documentada.

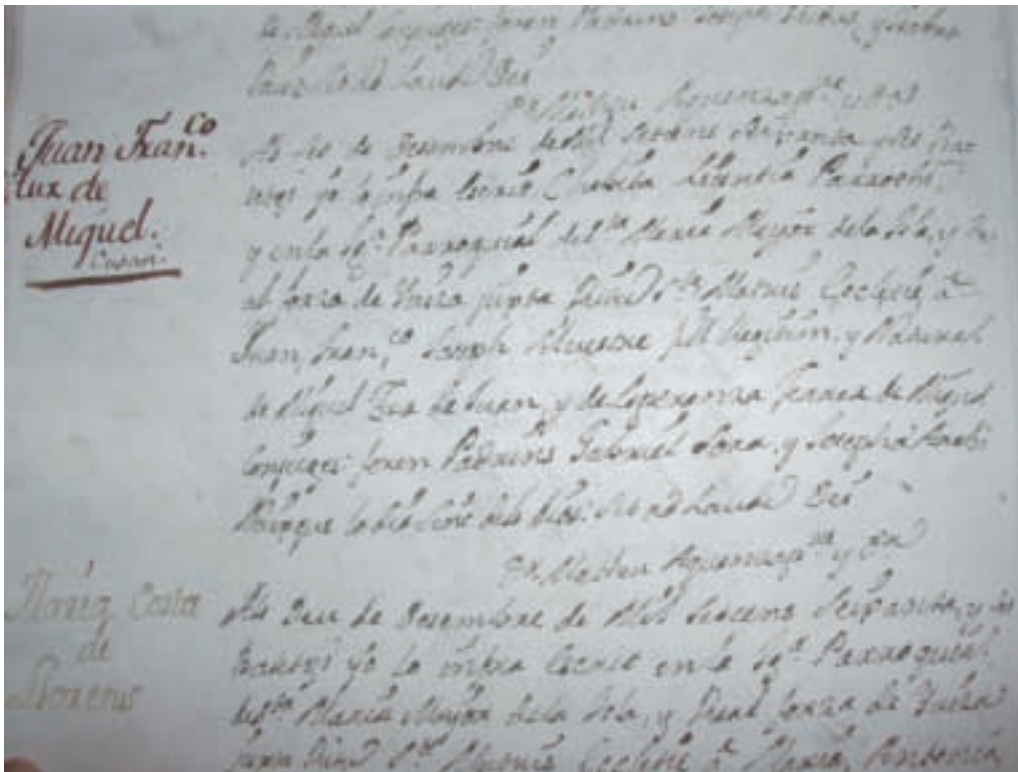
Joan Tur i Ferrer va néixer a la Marina el dia 5 de desembre de 1767 i fou batejat el dia 7 del mateix mes a l'església parroquial de Santa Maria. Rebé els noms de Joan, Francesc, Josep i Silvestre. Fill de Miquel Tur de Joan (= Miquel Tur i Pineda) i d'Esperança Ferrer de Miquel (= Esperança Ferrer i Torres). El patró Gabriel Sorà i Josepa Arabí foren els seus padrins.¹

Oficià la cerimònia baptismal i registrà el nounat al Llibre de Baptismes de la parròquia el Dr. Mateu Aqüenza i Llaneres. El full del llibre de baptismes que recull la inscripció de Joan Tur i Ferrer presenta al marge esquerre i sota el nom del batejat el sobrenom *Cossari*, una particularitat que no s'observa en les inscripcions dels altres batejats. Vegeu la imatge de la inscripció baptismal i la transcripció corresponent

A dalt, document 9. Llibre d'Entreviniments de 1758 on figura el nom de Lluc Tur (i Pineda) associat amb el sobrenom «Cossari». Lluc Tur, àlies, «Cossari», paga les despeses ocasionades —viàtic i missa— amb motiu de la mort de sa mare, Margarida Pineda. Lluc o Lluquí Tur i Pineda era el germà gran de Miquel Tur i Pineda. A baix: Miquel Tur i Pineda «... lo patró Miquel Cosari...», testimoni de la boda entre Josep Pavia i Margarida Ferragut, el 29 d'octubre de 1758. Llibre d'Entreviniments. Matrimonis. Arxiu de la Pabordia d'Eivissa (2.211).

1. Gabriel Sorà, padri de Joan Tur i Ferrer, era patró del vaixell corsari *Virgen del Rosario*.

Document 10. Inscripció baptismal de Joan Tur de Miquel (= Joan Tur i Ferrer), la cinquena generació de l'estirp. Any 1767. Fill de Miquel Tur de Joan i d'Esperança Ferrer de Miquel. Data 7 de desembre de 1767. Nasqué el dia 5 de desembre de 1767. Observau al marge esquerre i sota el nom del batejat, en lletra més petita, el sobrenom «Cusari». Llibre de Baptismes de la parròquia de Santa Maria. AHPE (2.120). Transcripció: *Als set de Desembre de Mil setcents Seixanta y Set Bategi yo lo infra escrit C habita Licentia Parraqui (amb llicència parroquial) y en la Yga. Parroquial de Sta. Maria Mayor de la Ysla y real Força de Iviza juxta situm Ste Matris Ecclesie, a Juan, Franco., Joseph, Silvestre fill lilegitim y Natural de Miquel Tur de Juan, y de Esperanza Ferrer de Miquel conjuges. Foren padrins Gabriel Sora, y Josepha Arabi. Nasque lo dia sinc dels dits. Sit ad Laudem Dei. Dr. Matheu Aqueza pre. y Dr.*

al document 10, en aquesta mateixa pàgina.

Abans de continuar volem assenyalar que la segona meitat del segle XVIII es correspon amb un període molt dinàmic del raval de la Marina d'Eivissa. El 1747 hi vivien mil set-centes persones, dedicades principalment a la construcció naval, la marineria i la pesca.² Joan Planells, a l'article «Mariners i corsaris de les Pitiüses», escrivia el següent en referència a la Marina d'Eivissa: «Les autoritats que entre 1784 i 1787 projectaren el Pla de Millores destinat a promoure la riquesa a Eivissa i Formentera, a l'hora d'inventariar els mitjans amb què comptaven, pogueren confeccionar una llista de setanta-dos embarcacions: trenta-tres xabecs, catorze barques de transport i vint-i-cinc llaüts de pesca. Aquesta quantitat de vaixells segurament representava la cota més elevada assolida aleshores per la matrícula del port d'Eivissa d'ençà que els seus mariners parlaven català».³

2. Joan Carles CIRER. *L'economia d'Eivissa i Formentera en el segle XIX*.

3. Joan PLANELLS RIPOLL (2002). «Mariners i corsaris de les Pitiüses», revista *Eivissa*, núm. 39. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs.

Joan Tur va créixer dins l'escenari suara esmentat. Els protagonistes eren patrons, mariners, mercaders, mestres d'aixa, pescadors... La vitalitat comercial del barri i la prosperitat d'algunes famílies del raval de la Marina estava vinculada principalment a l'activitat corsària. La presència d'alguns esclaus – propietat especialment de patrons de vaixells – no era estranya al barri de la Marina. Però la situació general en què vivia la població de l'illa d'Eivissa era d'estancament econòmic i de pobresa, amb una agricultura autàrquica, manca d'oficis artesans i endarreriment cultural.

Entre 1782 i 1798, és a dir, entre els 14 i els 31 anys de Joan Tur i Ferrer, tenen lloc a les Pitiüses esdeveniments importants en diferents àmbits. Cal esmentar:

1. El 1782 la vila d'Eivissa rebé el títol de ciutat per ordre del rei Carles III.

2. El mateix any de 1782 té lloc la instauració del bisbat d'Eivissa. El seu primer bisbe, Manuel Abad y Lasierra (prengué possessió el 1783), fou un monjo benedictí que participava de les idees de la Il·lustració. Malgrat que marxà d'Eivissa el 1787, deixà l'empremta de la seua

estada a les Pitiüses amb la creació de les demarcacions parroquials que han sobreviscut fins al segle XX i l'elaboració d'un informe (1785) respecte a la situació en què es trobaven les Pitiüses (*Breve noticia del estado natural, civil, militar y político que hoy tienen las islas de Ibiza y Formentera*). L'esmentat informe fou l'origen d'un Pla de Millores que pretenia incrementar la producció econòmica de les dues illes i el benestar dels seus habitants. També cal esmentar reformes de caràcter castellanitzador, com la substitució del català pel castellà en els registres eclesiàstics (llibres de bateigs, matrimonis, defuncions, matrícules parroquials, etc.) a partir de 1785.⁴

El fet és observable en documents eclesiàstics del segle XVIII que acompanyen aquest escrit.

3. El 1785 es creà a Eivissa la Junta d'Autoritats que elaboraria el Pla de Millores (polític i econòmic). El redactor i protagonista principal en fou el mallorquí Miquel Gaietà Soler. Com a president de la Junta d'Autoritats, hi figurava el bisbe Abad y Lasierra. L'aprovació definitiva de les

4. Isidor MARÍ (2001). *La cultura a Eivissa i Formentera (segles XIX i XX)*. Palma de Mallorca: Edit. Documenta Balear, núm. 31.

BISPADO DE IBIZA				Tel. 30 37 74
FECHAS				
AÑO	MES	DIA	USUR	PREBENDADO
1784	SEP	19	CP	Bartolomé Riquer (padre) (catedral) de Mallorca y Mallorca Joan Tur i Ferrer (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Josep Ribes i Ribes (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Juan Coll DEMONIA
1785	FEB	19	CP	Bartolomé + MANUEL RIERA
	MAY	1	CP	Juan Calvo de Broun
	EXT	2	CP	+ José Lluís Planells (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Antonio Carroca (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Domingo de la Planells (catedral) + Francisco Serra Tur (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + José Lluís Tur (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Domingo Johnstone Tur (catedral) (de Mallorca y Mallorca) + Bartolomé Ribes i Ribes (catedral) (de Mallorca y Mallorca)

Document 11. Tonsura de Joan Tur i Ferrer –el segon de la llista– el 19 de setembre de 1784 a la capella episcopal. El fragment del document és una anotació moderna del Bisbat d'Eivissa. Les creus en vermell indiquen els tonsurats que acabaren sent preveres.

actuacions que comprenia el Pla de Millores tengué lloc el setembre de 1789. Miquel Gaietà Soler fou el responsable de l'execució del Pla.

4. D'acord amb el pla polític i econòmic proposat per la Junta d'Autoritats, fou canviada l'estructura de l'Ajuntament d'Eivissa de Felip v. La modificació principal fou l'entrada al consistori dels anomenats regidors perpetus. Per la Reial ordre de 27 de març de 1798, quedà dissolt el consistori d'Eivissa i es nomenaren els nous regidors perpetus pel temps de la sobirana voluntat del rei.⁵

Fou per aquesta Reial ordre de 1798 que el Dr. Joan Tur i Ferrer fou

nomenat regidor perpetu de l'Ajuntament d'Eivissa per l'estat noble, d'acord amb el privilegi de què per llei gaudien els graduats en facultat major, especialment els doctors en lleis.

Infància i estudis

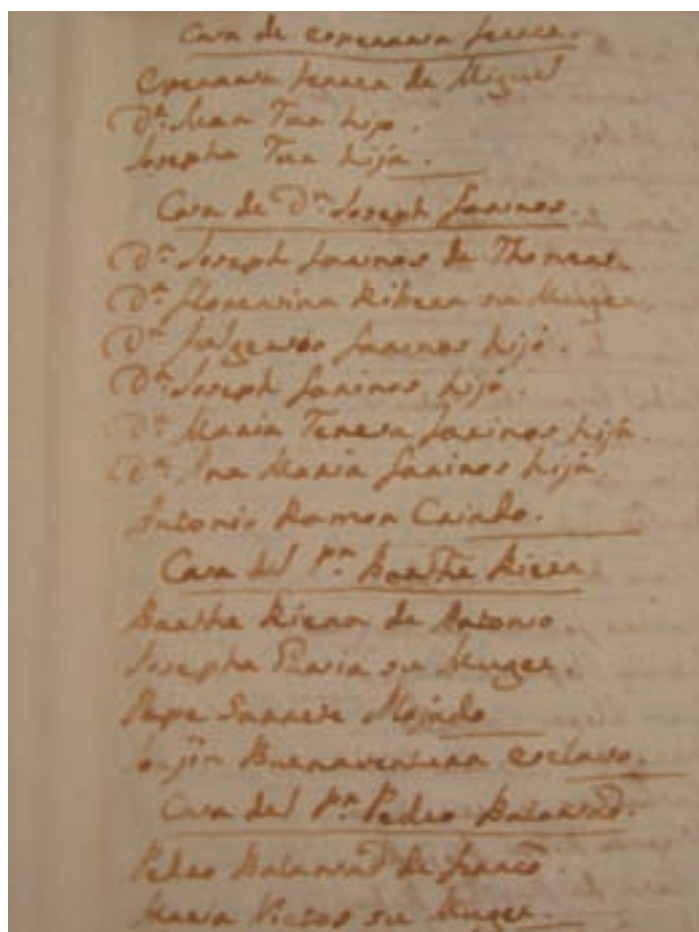
No sabem com va transcórrer la infància de Joan Tur i Ferrer. Aviat degué destacar en els estudis, ja que el 1784, als 16 anys, el bisbe Manuel Abad y Lasierra li conferí la tonsura, una cerimònia prèvia a l'ordre sacerdotal. Això prova que realitzà estudis sacerdotals, que no va arribar a concloure. La tonsura li fou conferida el dia 19 de setembre de 1784 a la capella del Palau Episcopal, setze dies després de la mort del seu pare. Amb ell, aquell mateix dia, també reberen la tonsura Bartolomeu Riquer i Palau,

de la ciutat d'Eivissa, i Josep Ribes i Ribes, del poble de Sant Josep. Ambdós finalitzaren els estudis sacerdotals. Josep Ribes fou diputat a les corts de Cadis el 1812. Vegeu el document 11, on figuren els noms i les dates dels tonsurats de l'any 1784.

No tenim cap pista d'on realitzà els estudis de lleis i obtengué el grau de doctor en lleis. Aleshores, les facultats de lleis més properes a l'illa d'Eivissa eren València, Gandia i la Ciutat de Mallorca. Fetes les recerques oportunes a l'Arxiu Històric de la Universitat de València no s'han trobat dades de la seua presència en aquella universitat.⁶ Ens inclinam a

5. Aleshores regnava a Espanya Carles IV.

6. Recerca realitzada pel llicenciat en Història Faustino Selva Ferrándiz.

Document 12.
Fragment de la
matrícula
parroquial de
Sant Salvador
de la Marina de
1789.

Casa
d'Esperança
Ferrer, al carrer
de Mar. Amb ella,
hi viuen dos fills:
el Dr. Joan Tur i
Josepa Tur.

Marina, el domicili consuetudinari dels Turs «Cossari». Els llibrets de compliment pasqual de la parròquia de Sant Salvador indiquen que des de 1790 fins a 1798 continuà a la Marina. El 1790 vivia amb la seua esposa a la mateixa casa que havia estat dels seus pares, al carrer de Mar. Però des de 1791 a 1798 els padrons de l'esmentada parròquia no indiquen els noms dels carrers on es troben els habitatges dels feligresos, es limiten a enumerar uns blocs urbans on resideixen les famílies, seguint el criteri particular del prevere que regenta la parròquia.⁸ Així tenim que la família de Joan Tur, des de 1791 a 1798, té el domicili a l'illa urbana 4, casa número 110 del raval de la Marina. Consideram molt probable que la casa fos sempre la del carrer de Mar. Dels llibrets de matrícules de Sant Salvador dels anys indicats falta el corresponent al de l'any 1795. Als padrons de la parròquia de Sant Salvador figuren els tres fills de Joan i de Maria Josepa nascuts al raval: Esperança (* 1791), Josep (* 1794) i Miquel (* 1797).

El darrer any que Joan Tur estigué domiciliat a la Marina fou el 1798. Amb ell trobam Maria Josepa Gota-redona, la muller; Josep i Miquel Tur, fills; Josepa Tur, germana de Joan, i Elisabet Pardo, la criada. La primera filla del matrimoni, Esperança, no apareix a la dita matrícula.

Un any després, el 1799, Joan Tur es troba censat al llibret de compliment pasqual de la parròquia del Pilar de la Mola de l'illa de Formentera. Com veurem més endavant, el motiu de trobar-se registrat a Formentera és a causa del seu nomenament com a capità de les milícies urbanes de l'illa (1798). Vegeu, a l'apartat *Capità de les milícies de l'illa de Formentera*, el document

pensar que realitzà els estudis i exàmens a la Universitat de Mallorca, però no disposam de dades fefaents.

Sabem, per la matrícula de la parròquia de Sant Salvador de la Marina de 1785, que un any després de rebre la tonsura era absent d'Eivissa, la qual cosa sembla indicar que, abandonats els estudis sacerdotals, havia iniciat els de lleis. Sens dubte que els estudis eclesiàstics realitzats a Eivissa li facilitaren en gran mesura l'accés al títol de batxiller en lleis i els posteriors exàmens de llicenciatura i doctorat.

El cert és que l'any 1789 ja figura com a doctor, tal com indica la matrícula de Sant Salvador de la Marina, on apareix amb l'esmentat tractament. En aquella data residia al carrer de Mar, amb sa mare i sa germana Josepa. Vegeu el document 12.

Matrimoni i domicilis a la Marina d'Eivissa i la Mola de Formentera

Joan Tur contragué matrimoni el 15 d'abril de 1790 a la parròquia

de Sant Pere Apòstol (Dalt Vila) amb Maria Josepa Gota-redona i Planells. Joan tenia vint-i-dos anys i Maria Josepa, divuit. Celebrà la cerimònia el vicari general del bisbat d'Eivissa Pau Sichar i Azara.⁷ Actuaren com a testimonis el Dr. Vicent Gota-redona, racioner de la catedral, i Josep Orrit, prevere. Es dona la circumstància que la boda tengué lloc cinc dies abans de la mort de la mare de Joan.

Maria Josepa era filla de Josep Gota-redona, advocat, regidor per l'estament de mà major de l'Ajuntament d'Eivissa, i d'Antònia Planells. Un germà de Maria Josepa, Josep Gota-redona i Planells «Corbatí», fou notari. El matrimoni de Joan Tur es troba en la línia de la nova posició social assolida amb el títol de doctor.

Amb el seu matrimoni, Joan Tur no renuncià –almenys inicialment– a continuar residint al barri de la

7. Aleshores era bisbe d'Eivissa Eustaqui d'Azara i de Perera (1727-1796), germà del destacat naturalista Fèlix d'Azara.

8. El prevere Nicolau Planells, l'any 1785, elaborà el cens d'acord amb els noms dels carrers. El prevere Bernat Mariner, els anys 1786, 1789 i 1790 (manquen els censos de 1787 i 1788), elaborà els censos d'acord amb els noms dels carrers. El prevere Joan Calbet, des de 1791 a 1798 (falta la matrícula de 1799), realitzà els censos sense indicar els noms dels carrers.

19, la imatge de la matrícula parroquial del Pilar de la Mola de l'any 1799. La muller i els fills restaren a Eivissa, probablement a la mateixa casa de la Marina, si bé la manca del padró de la parròquia de Sant Salvador corresponent a l'any 1799 no permet confirmar-ho.

No és fins a l'any 1800 que tornam a trobar tota la família reunida i empadronada a Dalt Vila, a la parròquia de Sant Pere Apòstol, al carrer de Santa Llúcia (casa Planells).

Familiar del Sant Ofici

El 24 de gener de 1797, Joan Tur i Ferrer fou nomenat familiar del Sant Ofici per a l'illa d'Eivissa. Fou una designació important de cara al prestigi social. A la fi del segle XVIII els familiars del Sant Ofici havien perdut gran part dels privilegis dels quals havien gaudit en segles anteriors, però continuaven mantenint algunes prerrogatives i alguns avantatges socials, com ara la presència destacada en actes públics i l'ús d'armes. La cèdula de nomenament, atorgada per la Inquisició de Mallorca, és signada pels doctors Josep Amarillas i Huertas i Josep Albert i Gil; pel llicenciat Juan ? i pel secretari Bartomeu Serra i Benàssar.⁹ Vegeu el document 13.

L'esclau Josep Ramon

L'any 1797 tengué lloc a l'illa d'Eivissa l'assassinat d'una nena de 9 anys a mans d'un esclau propietat del Dr. Joan Tur i Ferrer. A la imatge de la matrícula de Sant Salvador de la Marina de l'any 1796, document 14, es pot veure com l'esmentat esclau, de nom Josep Ramon, vivia al domicili del Dr. Joan Tur. Josep Ramon era originari del nord d'Àfrica i fou comprat sent un infant a la plaça militar d'Orà, el 1781, pel tinent d'infanteria eivissenc Ramon Balansat. Onze anys després, el 1792, Ramon Balansat el va vendre a Joan Tur i Ferrer per 170 pesos.¹⁰

Document 13.
Cèdula de notificació com a familiar del Sant Ofici de la Inquisició del regne de Mallorca a favor del Dr. Joan Tur i Ferrer, de data 24 de gener de 1797.
De l'arxiu particular de Joan Palau i Tur.

Josep Ramon, el dia 13 de juny de 1797, fugí de la casa de Joan Tur i tres dies després va escanyar a Catalina Torres i Marí, una nena de nou anys, de can Cama, a la contrada del Rafal Trobat. Detengut el dia 23 de juny i acusat d'haver mort Catalina així com d'estupre i sodomia, es va declarar culpable de la primera de les tres acusacions. El fiscal demanà la pena de mort per a Josep Ramon, però la seua minoria

d'edat determinà finalment que fos condemnat a deportació perpètua de l'illa d'Eivissa i a deu anys de treballs forçats en un penal de les Illes Filipines.¹¹

11. Vegeu la història completa d'aquest succeés a l'article de Joan Planells Ripoll, «Deu dies de llibertat en la vida d'un esclau», publicat a l'almanac *El Pitiús*, 1999, editat per l'Institut d'Estudis Eivissencs, Eivissa.

9. Còpia facilitada per Joan Palau i Tur.
10. José CLAPÉS (1915). «Notas Sueltas». A: *Los Archivos de Ibiza*, año IV, mes de julio.

Su Criado Josef Mayans..... 16a
N. No D. Juan Tur Cossari... 29a
Su Mujer Maria Josefa Gotsa... 24b
Su hijo Josef tur..... 2
Su Esclavo Josef Ramon..... 20a
Su Criada Maria Mary..... 25b
N. No Isabel Buells V. a..... 44b

A dalt, document 14. Casa del Dr. Joan Tur i Ferrer a la matrícula parroquial de Sant Salvador de la Marina d'Eivissa de 1796. Illa urbana 4, casa 110, del raval de la Marina. Observau que al nom i cognom del doctor Joan Tur s'hi afegeix el sobrenom «Cossari», com si fos un segon cognom. El fill de dos anys, Josep Tur i Gota-redona, fou l'hereu de Joan Tur i Ferrer. Observau, també, la presència a la casa de l'esclau Josep Ramon.

A baix, document 15. Escrit del Dr. Joan Tur i Ferrer, del 16 de desembre de 1797, referent a l'esclau Josep Ramon. Arxiu Històric de l'Ajuntament d'Eivissa. Secció Cúria. «... luego de haverse puesto preso en estas Reales Carceles a mi esclavo Jph. Ramon lo sedi a la Justicia para que hiciese cuanto procediese en Justicia por el delito que se le imputa desde cuio instante quedo yo sin obligación de suministrarle cosa alguna; no obstante de limosna y usando de conmisericación le he franqueado asta á hora los precisos alimentos los que no puedo continuar por falta de quien los conduca á la carcel mayormente notandose grande lentitud en la definición de la causa despues de estar conclusa mucho tiempo hases...»

SEPTIEMBRE QUARTO, QUARENTA
 MARAVEDIS, AÑO DE MIL SE-
 CIENTOS NOVENTA Y SIETE,

... luego de haverse puesto preso en estas Reales Carceles a mi esclavo Jph. Ramon lo sedi a la Justicia para que hiciese cuanto procediese en Justicia por el delito que se le imputa desde cuio instante quedo yo sin obligación de suministrarle cosa alguna; no obstante de limosna y usando de conmisericación le he franqueado asta á hora los precisos alimentos los que no puedo continuar por falta de quien los conduca á la carcel mayormente notandose grande lentitud en la definición de la causa despues de estar conclusa mucho tiempo hases...

1797

En relació amb aquest cas, Joan Tur féu dos escrits a la Cúria que es troben incorporats a l'expedient criminal de l'esclau Josep Ramon. En el primer d'ells, de data 24 de juny de 1797, l'endemà de la captura de Josep Ramon, Joan Tur manifesta que fa cessió de Josep Ramon a favor de la Justícia Reial Ordinària. En el segon, del 16 de desembre de 1797, comunica a la Cort que deixa de subministrar aliments al referit Josep Ramon –la qual cosa estava fent a títol d'almoina des que fou empresonat– per no disposar de ningú que li pugui portar les provisions a la presó, així com per la lentitud de la causa. Vegeu el document 15.

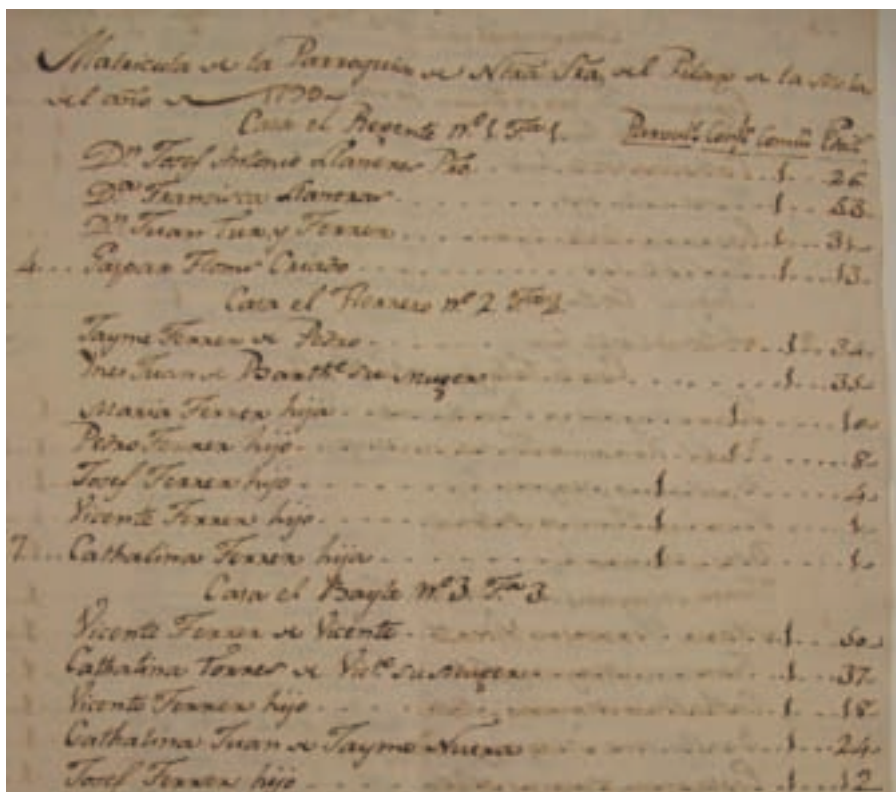
Capità de les milícies de l'illa de Formentera

Un any més tard, el 28 de febrer de 1798, Joan Tur i Ferrer fou nomenat capità de les milícies de Formentera pel capità general de les Balears. Aquest càrrec li portà alguns problemes. Fins aleshores el

capità de les milícies de Formentera havia residit a Eivissa, però l'Ajuntament de la Mola de Formentera, amb data 5 de març del 1798, prengué l'acord que el capità de la milícia havia de residir a l'illa de Formentera. Joan Tur pledejà contra l'esmentat acord, però perdé el litigi i un any després, el 1799, no tengué altre remei que desplaçar-se a viure a Formentera.

De l'estada de Joan Tur a Formentera l'any 1799 dóna testimoni la matrícula de la parròquia del Pilar de la Mola. El padró indica que Joan Tur s'allotjà a la casa del capellà que regentava la parròquia, el prevere eivissenc Josep Antoni Llaneres i Llaneres, de 26 anys, el qual vivia a la casa parroquial amb sa mare, Maria Francesca Llaneres i Arabí, de 53 anys. També figura al cens parroquial un criat, Gaspar Oms, de 13 anys. La bona relació existent entre Joan Tur i Ferrer i la família Llaneres es manifestarà anys més tard amb la boda de Josep Tur i Gota-redona, l'hereu de Joan Tur i Ferrer, amb Maria Francesca Llaneres i Cúndaro, neboda del capellà i néta de Francesca Llaneres i Arabí.

Les aliances matrimonials encaminades a la formació de grans patrimonis eren molt freqüents en aquella època. Maria Francesca Llaneres i Cúndaro contragué matrimoni als 12 anys, i era l'hereva des dels 10 anys de quatre hisendes del pla de Vila: es Raspallar, cas Dominguets de Dalt, cas Dominguets de Baix i ca n'Espanyol.¹² I Josep Tur i Gota-redona es casà amb 18 anys i fou propietari, que coneguem, de can Llätzer, ses Moreres, can Misses, tanca de sa Vinya de Can Mateu Cabellera, hort des Viver, vinya de ca n'Espanyol i la meitat de la finca de can Bonafè Gros. Del matrimoni entre Josep Tur i Gota-redona i Maria Francesca Llaneres i Cúndaro nasqué Joan Tur i Llaneres d'Espanyol, l'hereu, hisendat que arribà a posseir més d'una vintena de finques rurals a l'illa d'Eivissa.

Document 16. Fragment del primer full de la matrícula de la parròquia del Pilar de la Mola de Formentera de l'any 1799. A la casa núm. 1, la casa del regent de la parròquia, hi viu Joan Tur i Ferrer, el capità de les milícies de l'illa de Formentera. Observau també la presència del prevere eivissenc Josep Antoni Llaneres i Llaneres i de sa mare Francesca Llaneres i Arabí, amb els quals Joan Tur i Ferrer establí parentiu anys més tard (1813) mitjançant el matrimoni del seu hereu, Josep Tur i Gota-redona, amb Maria Francesca Llaneres i Cúndaro, neboda del capellà i néta de Francesca Llaneres i Arabí. L'estada de Josep Antoni Llaneres a la parròquia del Pilar de la Mola fou molt curta, ja que el 1801 ja era rector de la parròquia de Sant Mateu d'Albarca (Eivissa).

Com hem dit, l'estada de Joan Tur a Formentera no fou plàcida. El mes d'abril de 1799 els pobles de Sant Ferran de ses Roques i de Sant Francesc Xavier li demanaren manco exigència en el compliment dels serveis de vigilància de l'illa i del temps d'instrucció d'armes. Joan Tur havia fet augmentar de dos a quatre hòmens la vigilància de cadascuna de les quatre talaies o guaites de l'illa, així com el temps d'instrucció d'armes després de les revistes que passava. En no accedir Joan Tur a les demandes dels milicians formenterers, aquests requeriren la intervenció del governador. Elaborat un informe, que redactà el mateix Joan Tur, el governador desestimà les reclamacions dels formenterers i mantengué l'autoritat del capità de les milícies. Segons explica Joan Tur a l'informe, darrere les reclamacions hi havia la mà de Marià Ramon d'Arabí amb el

deliberat propòsit de crear discòrdia.

La incomoditat de Joan Tur per continuar a Formentera es fa palesa en sol·licitar un substitut. La petició sembla que no li fou concedida, ja que un any després demanà el retir. Aquest li fou concedit el 16 de març de 1800, amb dret a l'ús d'uniforme, fur i altres prerrogatives.¹³

Tal vegada la causa principal del seu disgust de residir a Formentera s'hauria de buscar en el fet d'haver estat nomenat regidor de l'Ajuntament d'Eivissa el 27 de març de 1798, data que quasi coincideix amb la de nomenament com a capità de les milícies formentereres.

Per la tasca desenvolupada com a capità de les milícies de Formentera rebé una recompensa econò-

12. «Els plets dels Llaneres», de Joan Planelles Ripoll; *Diario de Ibiza*, 15 de desembre de 2006.

13. «Milicias urbanas de Formentera». A: *Los Archivos de Ibiza* (1904), Ciutadella, p. 72-73.

Document 17. Fragment de l'acta de la sessió de l'Ajuntament d'Eivissa de 20 d'abril de 1798, que recull íntegrament el decret de 27 de març de 1798 pel qual es nomena el Dr. Joan Tur i Ferrer regidor per l'estat general amb opció a la plaça de regidor per l'estat noble o de mà major. Llibre de Regidoria de 1798. Arxiu Històric de l'Ajuntament d'Eivissa.

mica i una comunicació d'agraïment del governador de les Balears. L'escrit, dirigit al batle d'Eivissa amb data 12 de gener de 1802, diu així: «Con esta fecha me es grato comunicaros que le ha sido concedido por esta Real Gobernación al Magnífico y muy Noble Don Juan Tur y Ferrer, Capitán de las Milicias de Formentera al que tantas pruebas de celo e interes ha demostrado para la organización de las mismas, por toda causa justa, como para el bienestar y tranquilidad de estas Yslas y teniendo ademas muy presente las continuas recomendaciones que en este Gobierno se reciben de la conducta y energico comportamiento de las milicias que bajo el mando de dicho Muy Noble Caballero, lleva prestadas contra las acometidas de los barcos corsarios, este Real Gobierno en premio de sus altos merecimientos se complace en concederle la recompensa de quinientos pesos en moneda corriente del pais para que sirviendole de estímulo y acicate continue su noble comportamiento en pro y del bienestar y tranquilidad de estas Yslas. Lo que pongo en vuestro conocimiento para que se le comunique al interesado y surta los efectos oportunos. Dios

guarde muchos años. Palma 12 Enero de 1802».¹⁴

Regidor de l'Ajuntament d'Eivissa i confinament a Formentera

Fou per la Reial ordre de 27 de març de 1798 que el Dr. Joan Tur i Ferrer fou nomenat regidor per l'estat general, amb opció per la seua «qualitat» a la segona plaça vacant de l'estat noble o de mà major de l'Ajuntament d'Eivissa.

El *Llibre de Regidoria* de l'Ajuntament d'Eivissa de 1798 recull a l'acta del 20 d'abril la Reial ordre per la qual quedava dissolt l'Ajuntament anterior interí i se'n constituïa el nou. A la sala capitular de l'Ajuntament eren presents: el governador militar i polític d'Eivissa i Formentera, Francesc Ignasi Ràfols; els senyors Antoni de Bardaxí, Marià Montero, Marià Ramon d'Arabí, Pere Palau i Gegant, Joan Tur i Ferrer i Miquel García; els diputats Domingo Ferrer i Josep Riera, i el síndic Miquel Hernández.¹⁵ Vegeu el document 17.

14. Còpia del document de l'arxiu particular de Joan Palau i Tur.

15. *Llibre de Regidoria* de 1798. AHAE.

El nou Ajuntament quedà constituït en la forma següent:

Regidors perpetus per l'estat noble o de mà major.

Antoni Navarro, capità d'Infanteria i de les milícies urbanes del quartó de Santa Eulària, com a degà.

Antoni Ignasi de Bardaxí, capità de les milícies urbanes del pla de Vila, com a segon.

Marià Montero, capità de les milícies urbanes del quartó de Portmany, com a tercer.

Marià Ramon d'Arabí, capità de les milícies urbanes del quartó de Balansat, com a quart.

Per l'estat general:

Dr. Pere Palau i Gegant, amb opció per la seua qualitat a la primera vacant de les quatre de l'estat noble o mà major.

Dr. Joan Tur i Ferrer, amb igual opció per la seua qualitat a la segona vacant de les quatre places de regidor de l'estat noble o mà major.

Miquel García, com a regidor supernumerari de l'estat general amb opció a la primera vacant existent d'aquest estat.

Joan Tur i Ferrer mantengué el càrrec de regidor perpetu per l'estament de mà major de l'Ajuntament

d'Eivissa fins al mes de març de l'any 1812.

D'aquest període de regidor sabem que el 1802 presentà propostes de construcció de camins vesinals, construcció i sanejament d'obres i repoblació de terrenys no conreats (acta de l'Ajuntament del 12 de gener de 1802).

El dia 28 de febrer de 1812 tengué lloc la darrera sessió del consistori, ja que el 6 de març següent tots els regidors reberen un ofici del jutge d'Eivissa pel qual s'ordenava el seu confinament a l'illa de Formentera. L'ordre venia del Consell Suprem de Regència. Els regidors confinats foren: Marià Montero, Marià Ramon d'Arabí, Pere Palau i Gegant i Joan Tur i Ferrer, per l'estat noble o de mà major; Simó Planells i Bartomeu Ferrer per l'estament de mà mitjana; Pere Gutiérrez i Josep Arabí d'Antoni, com a diputats del comú, i Lluís Herrera com a síndic. Presidia l'Ajuntament el governador polític i militar de l'illa, Miquel de Llamas.

Fou l'ambient ideològic i polític de caràcter liberal, que culminà el 19 de març de 1812 amb l'aprovació de la Constitució de Cadis, el que propicià el cessament i confinament dels regidors de l'Ajuntament de l'Antic Règim i la seua substitució per un nou Ajuntament provisional de caire constitucional.

L'absència de Joan Tur i Ferrer del seu domicili a Eivissa és recollida a la matrícula parroquial de Sant Pere Apòstol de l'any 1812. El motiu de l'absència és, sens dubte, el confinament a Formentera. Vegeu el document 18.

A la imatge de l'esmentada matrícula es pot veure que Joan Tur i la seua família vivien a la casa Riambau, del carrer de Sant Miquel, avui carrer de Ponent. Amb el temps aquesta casa prengué el nom de cas Cossari i fou el domicili definitiu de Joan Tur «Cossari» a Dalt Vila fins a la seua mort el 1855.

Des de 1800 Joan Tur i Ferrer ja estava domiciliat a Dalt Vila, en un

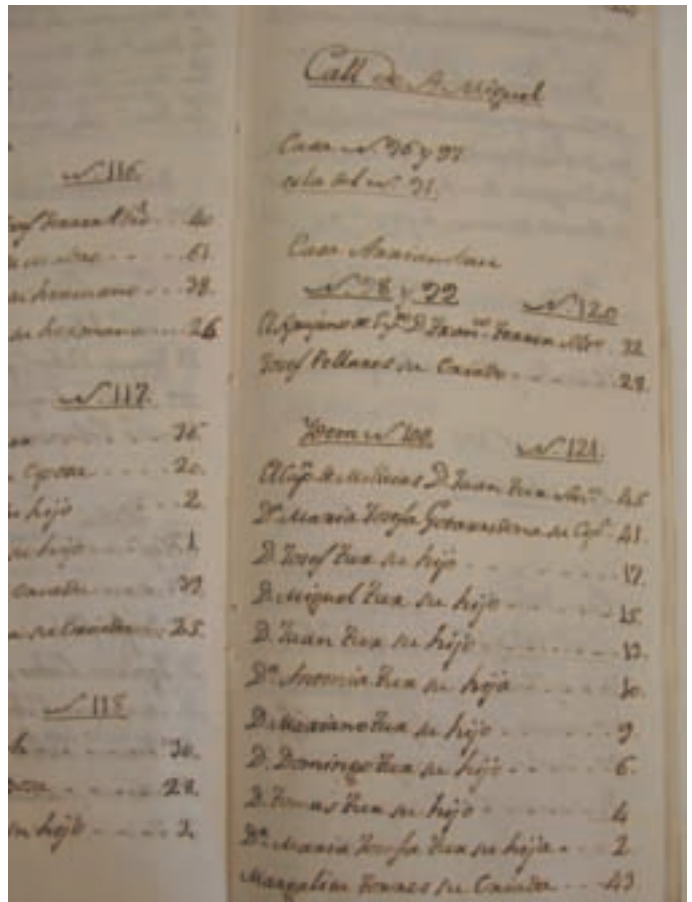
habitatge del carrer de Santa Llúcia que rebia el nom de casa Planells per haver estat el domicili del notari Joan Planells i Gota-redona. Joan Tur visqué en aquesta casa fins a l'any 1811, si bé la matrícula parroquial de l'esmentat any la situa a la plaça dels Desemparats. Es dona la circumstància que una filla del referit notari, Maria Antònia Planells i Tur, es casà amb Joan Tur i Gota-redona, fill de Dr. Joan Tur i Ferrer. Aquest últim, a la imatge del cens parroquial de 1812, té 13 anys d'edat.

El confinament de Joan Tur a Formentera es perllongà fins al dia 6 d'octubre de 1812, data en què retornà a Eivissa juntament amb Pere Palau, Marià Montero, Simó Planells i Bartomeu Ferrer. Oficialment el confinament s'havia aixecat de forma provisional tres dies abans. De forma definitiva s'aixecà per una ordre del Consell de Regència del 14 de gener de 1813.

L'historiador Josep Clapés es pregunta els motius que mogueren el Consell Suprem de Regència a

prendre la determinació d'extradir els regidors de l'Ajuntament d'Eivissa. I el mateix Clapés respon que el Consell actuà a instància de les acusacions del *Gremio de Mareantes* de la Marina i dels diputats de fora Vila. L'esmentat gremi acusava els regidors de prestar malament el servei de quarantena que s'imposava a determinats vaixells que arribaven a port, així com de cobrar drets més alts dels estipulats. També se'ls acusava de deixadesa en la provisió de blat, pa i carn a la població i en la gestió de la policia. Finalitza Josep Clapés dient: «En todo ello algo de fundamento pudiera haber, repetimos, pero repetimos también que en nuestro concepto aquellos cargos fueron más que otra cosa el pretexto que un partido recien coronado con el poder busca para arrojar de sus puestos, que el necesita, a otros hasta entonces tan poderosos que vencidos y todo, necesitan para definitivamente caer del empuje de la arbitrariedad».¹⁶

Joan Tur i Ferrer tornà a l'Ajuntament d'Eivissa com a regidor per-

Document 18. Matrícula de la parròquia de Sant Pere de l'any 1812. Domicili del Dr. Joan Tur «Cossari» i Ferrer al carrer de Sant Miquel, avui de Ponent, a Dalt Vila. Joan Tur, absent a la matrícula, es trobava confinat a l'illa de Formentera.

16. «Confinamiento y proceso del Ayuntamiento de Ibiza». A: *Los Archivos de Ibiza* (1902), año 1, núm. 3, mes de junio.

Document 19. Escrit de l'Ajuntament d'Eivissa dirigit al vicari capítular, en què se sol·licita un professor de retòrica. Any 1830. Firma, entre altres regidors, Joan Tur i Ferrer. Arxiu Històric de la Pabordia d'Eivissa.

Joan Tur
i la seua família
viven a la casa
Riambau,
del carrer
de Sant Miquel,
avui carrer
de Ponent.
Amb el temps
aquesta casa
preguà el nom de
cas Cossari
i fou el domicili
definitiu de
Joan Tur
«Cossari»
a Dalt Vila

petu el 1814 com a conseqüència del Reial decret de Ferran VII de 5 de maig de 1814 que derogava la Constitució. Aquesta situació –període absolutista de Ferran VII– es mantingué fins al març de 1820, data de restitució de la Constitució i de l'Ajuntament liberal.¹⁷ El nou període constitucional tengué una durada de tres anys –trienni liberal–, fins al 1823.

L'octubre de 1823 tornà el règim absolutista a Espanya i, per tercera vegada, la corporació de regidors

perpetus s'incorporà a l'Ajuntament d'Eivissa. Entre ells es troba el Dr. Joan Tur i Ferrer. L'última corporació de regidors perpetus finalitzà el 1833 amb la mort de Ferran VII.

D'aquest últim període, de l'any 1830, és l'escrit que com a regidor de l'Ajuntament d'Eivissa, juntament amb altres regidors, dirigí al vicari capítular de la diòcesi sol·licitant un professor per a la càtedra de retòrica. Vegeu el document 19, en aquesta mateixa pàgina.

El 20 d'agost de 1828 fou nomenat per Ferran VII capità de la primera companyia del batalló de voluntaris realistes organitzada a l'illa d'Eivissa.

Els últims anys i les propietats de Joan Tur i Ferrer

Deixant de banda les propietats que heretà a la mort del seu pare l'any 1785, especificades anteriorment, i les que heretà el 1787 a causa de la mort del seu germà Miquel sense descendents, les quals desconexem, sabem que posseïa «en empeno» una tanca de la hisenda anomenada *can Lleó*, al quartó del Pla de Vila.¹⁸ També, a partir de dades del capbreu efectuat per Miquel Gaietà Soler el 1797, sabem

17. *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*. Vegeu l'entrada *Regidor*, escrita per Anna Colomar Marí.

18. Capbreu de Miquel Gaietà Soler de l'any 1797, p. 32v.

Document 20.
 Matricula de la parròquia de Jesús
 de l'any 1800. Casa núm.46.
 «Casa del Dr. Corsari».
 Es tracta del casament de la finca
 anomenada *es Poc Foc*,
 situada a la vénda de Santa Maria,
 de la parròquia de Jesús,
 municipi de Santa Eulària des Riu.
 Habiten a la casa
 Jaume Bonet de Joan,
 la seua dona
 Esperança Escandell
 i fills.

d'una finca propietat de Joan Moranta i Tur, situada al pla de Vila, que feia partió pel costat de ponent amb terres de Joan Tur «Cossari». Els límits restants de la finca de Joan Moranta eren: per tramuntana amb terres de Joan A. Cerecio, per levant amb les d'Antoni Puiggròs i per migjorn amb les d'Antoni Balansat. Joan Moranta i Tur (1738-1805) havia heretat la finca del seu pare, el qual l'havia comprat a Pere Sala l'any 1732. Probablement la terra de la qual era propietari Joan Tur «Cossari» estava situada en les proximitats de l'actual confluència del camí Vell de Sant Mateu amb el camí de Can Savi.¹⁹

L'any 1800 era propietari de dues hisendes contigües anomenades *es Poc Foc* i *Vinya des Poc Foc*, situades a la vénda de Santa Maria, terme municipal de Santa Eulària des Riu. Al registre de la propietat hi ha el llistat dels seus successius propietaris. Les dues hisendes esmentades foren heretades pel seu fill Joan Tur i Gota-redona, que les vengué a Rafael Oliver i Ribes i al farmacèutic Bernat Calbet i Joan respectivament.²⁰ En diferents matrícules de la parròquia de Jesús figura l'habitatge de la finca del *Poc Foc* amb el nom de *casa del Dr. Corsari*. A la imatge de la matrícula de la parròquia de Jesús de l'any 1800,

(vegeu, a dalt, en aquesta mateixa pàgina, el document 20), on figura amb l'esmentada denominació, també apareixen les persones que l'habitaven, sens dubte el majoral de la hisenda, la muller i els fills. La matrícula de l'any 1813 recull el nom propi de la hisenda, *es Poc Foc*, amb els mateixos residents a la casa. I a la matrícula de l'any 1832 torna a figurar com a casa del Dr. Cossari. Aquest habitatge, a la matrícula de la parròquia de Jesús de 1786, rebia el nom de *casa des pujolet des Poc Foc*.

El 16 d'agost de 1819 Joan Tur i Ferrer comprometé en escriptura pública les seues propietats (que no s'especificuen) amb la finalitat d'assegurar l'assistència i manutenció del seu fill Joan Tur i Gota-

19. Informacions facilitades per Joan Planelles i Ripoll.

20. Registre de la Propietat (Santa Eulària, Tom 1, p. 211, núm. 52).

Es dóna la circumstància que Joan Tur i Gota-redona, en la condició de cadet, participà contra els aixecaments absolutistes que es produïren a Catalunya el 1822, és a dir, combaté els partidaris de la ideologia del seu pare

redona com a cadet de sa majestat. Joan Tur i Gota-redona havia ingressat com a cadet de «Granaderos» del regiment d'infanteria d'Asúries el 19 de febrer de 1820 i d'acord amb les reials ordres aleshores vigents havia de pagar per aquest concepte vuit reals de billó diaris.²¹

Es dóna la circumstància que Joan Tur i Gota-redona, en la condició de cadet, participà contra els aixecaments absolutistes que es produïren a Catalunya el 1822, és a dir, combaté els partidaris de la ideologia del seu pare. El full de serveis de Joan Tur i Gota-redona ens assabenta que entre els mesos de maig i juliol de 1822 participà en accions de guerra contra els «facciosos» (absolutistes) a Tàrrega, Cervera, Ponts, Solsona, Torà, Cardona i Lleida. També a Fraga (l'Aragó); i que actuà en tot moment «con bizzarria y entusiasmo».

Joan Tur i Ferrer no oblidà la vinculació dels seus avantpassats amb la mar. El 24 d'agost de 1831 el prevere Josep Antoni Llaneres rebé llicència per a beneir el vaixell *Virgen de las Nieves y el Realista*, de Joan Tur i Ferrer.²²

I el dia 7 de juny de 1834 tengué lloc la benedicció d'una altra embarcació de la seua propietat, *Nuestra Sra. de las Nieves*, que fou beneïda pel seu fill, el prevere Marià Tur i Gota-redona.²³

El Dr. Joan Tur i Ferrer morí el dia 10 de desembre de 1855 a l'edat de 88 anys. La inscripció, que figura al *Llibre de Defuncions* de la parròquia de Sant Pere Apòstol i que és signada pel prevere Ignasi Severo Riera, indica que rebé l'absolució i la unció de difunts. Ens assabenta que l'enterrament tengué lloc l'endemà, dia 11, amb assistència i acompanyament dels beneficiats de la catedral d'Eivissa, i que fou sepultat al

cementeri rural de la ciutat. També diu que féu testament tancat. Al final del full figura una nota, signada pel prevere abans esmentat, que diu: «Publicado el testamento de D. Juan Tur y Ferrer, ha resultado ser nulo por no tener todas las formalidades de ley requeridas».

Els fills de Joan Tur i Ferrer i de Maria Josepa Gota-redona i Planells

El matrimoni tengué nou fills: Esperança Tur i Gota-redona (* 1791?).

Josep Tur i Gota-redona (1794-1850), advocat i tinent de les milícies d'Eivissa. L'hereu de Joan Tur i Ferrer. Es casà amb Maria Francesca Llaneres i Cúndaro.

Miquel Tur i Gota-redona (* 1797), advocat, subtingent de les milícies d'Eivissa. Casat amb Lluïsa Sastre.

Joan Tur i Gota-redona (1799-1877), hisendat. Casat amb Maria Antònia Planells i Tur.

Antònia Tur i Gota-redona (* 1802), casada amb Joan Morante i Tur.

Marià Tur i Gota-redona (1804-1879), prevere.

Domingo Tur i Gota-redona (1806-1889), hisendat. Casat amb Maria Àngela Riera i Rosselló.

Maria Felipa Tur i Gota-redona (* 1811?), casada amb Joan Loaisa i Cárdenas.

Manuela Tur i Gota-redona (* 1817), casada amb Josep Cobos i Arjona.

C. GUERAU D'ARELLANO I TUR ■

21. Full de Servei de Joan Tur i Gota-redona. Archivo Militar de Segovia.

22. Expedient del prevere Josep Antoni Llaneres. Arxiu Faustino Selva Ferrándiz.

23. Expedient del prevere Marià Tur i Gota-redona. AHPE.

ESQUEMA DE LES CINQ PRIMERES GENERACIONS DELS TURS «COSSARI»

En lletra negra, la línia masculina dels Turs «Cossari» que porta fins a Joan Tur «Cossari» i Ferrer. El sobrenom «Cossari» en negra correspon només a les persones que tenen documentat l'esmentat motiu a partir de Joan Tur «Cossari» i Tur.

1a generació:

Lluquí Tur de Joan (? - 1658)

= Elisabet Clapers

Fills:

Joan Tur i Clapers (1639-1726?). Batejat a la vicaria de Santa Eulària.

Antoni Tur i Clapers (1642-1722?). Batejat a la vicaria de Santa Eulària.

Lluquí Tur i Clapers (1644-1716). Batejat a la parròquia de Santa Maria (Eivissa).

ESQUEMA DE LES CINC PRIMERES GENERACIONS DELS TURS «COSSARI» (continuació)

2a generació:

Joan Tur i Clapers
=1665 Antònia Serra

Antoni Tur i Clapers
= 1666 Caterina Castelló

Lluquí Tur «Perdut» i Clapers
(patró)
= Elisabet Tur de Pere

Fills:

Lluquí Tur i Serra (* 1665)
Elisabet (* 1668)
Caterina (* 1670)
Margarida (* 1675)
Joan (* 1679)
Antònia (* 1683)
(tots batejats a Santa Eulària)

Lluquí Tur i Castelló (* 1669)
Elisabet (* 1672)
Antoni (* 1674)
(tots batejats a Santa Eulària)

Lluquí Tur i Tur (1669-1696)
Elisabet (* 1677)
(batejats a Santa Eulària)
Margarida (* 1678)
Elisabet (* 1681)
Caterina (* 1682)
Pere (* 1685)
Francesca (*1687)
Esperança (* 1688)
Joan (1692-1729)
(batejats a Santa Maria d'Eivissa)

3a generació:

Joan Tur «Cossari» i Tur (mariner)
= 1713 Margarida Pineda i Tur

Fills:

Elisabet Tur i Pineda (* 1713)
Lluquí (1718-1761)
Miquel (1720-1785)
Caterina (* 1725)
Margarida (* 1728)
(batejats a Santa Maria d'Eivissa)

4a generació:

Lluquí Tur «**Cossari**» i Pineda (patró)
= 1747 Caterina Venrell i Sala

Fills:

Joan Tur i Venrell (* 1748)
Margarida (* 1749)
Mateu (* 1754)
Joana (* 1757)

Miquel Tur «Cossari» i Pineda
(patró)
= 1750 Esperança Ferrer i Torres

Margarida Tur i Ferrer (* 1752)
Elisabet (* 1754)
Esperança (* 1755)
Joan (* 1757). Sense descendència.
Miquel (1761-1787). Íd.
Maria (* 1763)
Josepa (* 1766)
Joan (1767-1855)

5a generació:

Joan Tur i Venrell (mariner)
= 1772 Elisabet Pineda i Prats

Mateu Tur i Venrell (mariner)
= 1774 Elisabet Mariner i Costa

Joan Tur «Cossari» i Ferrer
(Dr. en lleis)
= 1790 Josepa Gota-redona i Planells

Filla:

Lluc Tur i Pineda
Caterina
Bartomeu
Joan
Vicent (* 1789)

Lluc Tur i Mariner (* 1775)

Josep Tur i Gota-redona (* 1794)
Miquel Tur i Gota-redona (* 1797)
Joan Tur i Gota-redona (* 1799)
Antònia Tur i Gota-redona (* 1802)
Marià Tur i Gota-redona (* 1804)
Domingo Tur i Gota-redona (* 1806)
M. Felipa Tur i Gota-redona
(* 1811?)
Manuela Tur i Gota-redona (* 1817)

Nota: Les dues línies genealògiques formades pels germans Joan i Mateu Tur i Venrell (cinquena generació), malgrat no haver-hi trobat el seu nom unit al sobrenom «Cossari» en la documentació examinada, són de l'estirp «Cossari», atès que són néts i fills per línia masculina de Joan Tur «Cossari» i Tur i de Lluquí Tur «Cossari» i Pineda respectivament.